

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Мартинюка Юрія Володимировича
«Захист суб'єктивних цивільних прав у договірних зобов'язаннях»
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. У зв'язку з подальшими євроінтеграційними процесами національне цивільне законодавство зазнає змін, не залишаються осторонь і питання договірного права. Договірні правовідносини завжди займали фундаментальне значення у розвитку суспільства, адже саме на їх основі відбувався розвиток законодавства в тих чи інших сферах. Ті відносини, що багатократно ефективно врегульовувались договором в подальшому зазнавали регулювання нормативно-правовими актами. Захист суб'єктивних цивільних прав учасників договірних правовідносин є важливим елементом охорони таких прав, а тому на всіх етапах розвитку суспільства потребує уваги та належного правового регулювання.

Карантинні обмеження, а на даний момент і повномасштабне вторгнення росії на Україну, істотно вплинули на можливість належного виконання сторонами договорів своїх зобов'язань, а тому питання захисту суб'єктивних цивільних прав у договірних зобов'язаннях є на сьогоднішній день вкрай актуальним.

Отримання Україною статусу кандидата в члени Європейського Союзу, яке відбулось 23 червня 2022 року ще більше актуалізувало питання необхідності дотримання прав та їх захисту. Попри можливість застосування особами, чий права порушені, оспорювані або невизнані як юрисдикційної, так і неюрисдикційної форми захисту прав, більшість все ж поки звертаються за захистом до судів, а тому проблема окреслення кола способів захисту цивільних прав та інтересів і з'ясування механізмів їх дії має надзвичайно важливе значення для дотримання принципу верховенства права. Як вказує автор дослідження, сучасний стан правової доктрини свідчить про потребу в новому погляді на захист суб'єктивних цивільних прав в договірній сфері, можливість застосування різного роду примирних процедур і йому такий погляд вдалось реалізувати.

Глибокий аналіз юридичної практики свідчить, що протягом останніх років актуалізувалось чимало проблем у сфері захисту прав учасників договірних правовідносин, які зумовлені неоднаковим застосуванням правових норм, присвячених цивільно-правовому регулюванню відносин захисту, а також відсутністю сформованої уніфікованої судової практики у цій сфері. Крім того, значно зросла кількість спорів про визнання договорів недійсними, значна частина яких ініціюється недобросовісними контрагентами, які прагнуть уникнути виконання добровільно взятих на себе зобов'язань. Відтак суб'єкти договірних відносин все частіше не отримують належного захисту у зв'язку з недосконалістю відповідних норм права, їх

внутрішньою суперечливістю і значним відставанням від потреб сучасного суспільства.

Глибоке вивчення багатогранності інституту захисту суб'єктивних цивільних прав у договірних зобов'язаннях дисертантом дозволило удосконалити існуючий в юриспруденції системний підхід до захисту суб'єктивних цивільних прав учасників договірних правовідносин, а також окреслити основні тенденції подальшого розвитку цивільного права у досліджуваній сфері.

Дисертацію виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри цивільного права і процесу Західноукраїнського національного університету «Гармонізація цивільного законодавства України з правом Європейського Союзу» (номер державної реєстрації – 0118U003550).

Тема роботи та наведені автором міркування щодо її актуальності та необхідності розробки, з якими слід погодитись, означили її мету, яка полягає в у формуванні нових теоретичних положень щодо захисту суб'єктивних цивільних прав у договірних зобов'язаннях та виробленні на цій основі наукових висновків, спрямованих на розвиток доктрини цивільного права і удосконалення механізму правового регулювання договірних відносин. Задля забезпечення її досягнення автором були сформовані завдання дослідження, які в цілому забезпечили не лише змістовний теоретичний аналіз досліджуваного об'єкту та предмету, а й опрацювання низки теоретичних і практичних висновків та рекомендацій, що сприяло змістовному розкриттю основних положень теми роботи. Як засвідчує ознайомлення із текстом дисертації, всі завдання виконані автором повно та на належному науковому рівні. За результатами проведеного дослідження здобувачем сформульовано низку нових концептуальних наукових положень та висновків.

Особистий внесок дисертанта в отриманні наукові результати.

Оцінюючи дисертаційну роботу Мартинюка Ю.В., можна зробити висновок, що результати дослідження є актуальними. Дисертація є завершеною науковою працею, виконаною особисто автором на високому теоретико-методичному рівні, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують завдання у формуванні нових теоретичних положень щодо захисту суб'єктивних цивільних прав у договірних зобов'язаннях та виробленні на цій основі наукових висновків, спрямованих на розвиток доктрини цивільного права і удосконалення механізму правового регулювання договірних відносин.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Належний рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується ґрунтовним аналізом наукових праць з питань захисту суб'єктивних цивільних прав у договірних зобов'язаннях, використанням широкого спектру загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, адекватним підбором та аналізом значного масиву національних, міжнародних та іноземних нормативно-правових актів, матеріалів судової практики, успішною апробацією наукових розробок.

Ступінь наукової новизни результатів дисертаційного дослідження.

Результати дослідження характеризуються наявністю елементів наукової новизни, серед яких варто виокремити наступні здобутки автора:

- пропозиція під захистом суб'єктивних цивільних прав у договірних зобов'язаннях розуміти систему допустимих правомірних дій, прийомів, заходів, які вчиняються стороною договору – носієм порушеного, оспорюваного чи невизнаного суб'єктивного договірного права самостійно або шляхом звернення до компетентних суб'єктів владних повноважень з метою усунення перешкод у здійсненні цього права, його відновлення, а також відшкодування шкоди, завданої порушенням чи іншим неправомірним посяганням на суб'єктивне договірне право;

- виділення специфічних ознак способів захисту цивільних прав у договірних зобов'язаннях: а) особлива сфера застосування (сфера договірних правовідносин; б) специфічність правового статусу суб'єктів (сторони договору, а також треті особи); в) альтернативність джерел нормативного закріплення (закон, цивільно-правовий договір, правовий звичай); г) специфічність форм зовнішнього вираження (активні дії, правомірна бездіяльність);

- обґрунтування подвійності правової природи цивільно-правової категорії сплати процентів за користування чужими грошовими коштами, яка проявляється в тому, що, з одного боку, в договірних конструкціях позики, кредиту, банківського вкладу, банківського рахунка обов'язок щодо сплати боржником процентів за користування чужими грошовими коштами не носить характеру відповідальності, а навпаки, є законним грошовим зобов'язанням, обумовленим сторонами договору добровільно. З іншого боку, в таких договорах, як договір купівлі-продажу та договір ренти, вимога кредитора про сплату боржником процентів за користування чужими коштами є правовим наслідком невиконання чи неналежного виконання договірних зобов'язань та спрямована на захист суб'єктивних прав у договірних правовідносинах;

- пропозиція за критерієм форми захисту класифікацію засобів захисту цивільних прав у договірних зобов'язаннях поділяти на: а) засоби захисту, які застосовуються в межах юрисдикційної форми захисту, куди слід включати усі різновиди звернень із матеріально-правовими вимогами про захист цивільних прав у договірних зобов'язаннях (позовні заяви, заперечення проти позовів, клопотання, заяви, скарги та ін.); б) засоби захисту, які застосовуються в межах неюрисдикційної форми захисту, куди слід включати усі різновиди звернень суб'єктів договірних правовідносин з матеріально-правовими вимогами в рамках самостійної протидії неправомірним посяганням на їх права безпосередньо до осіб, які здійснюють такі посягання, або в рамках здійснення альтернативного врегулювання спорів;

- висновок про доцільність співвідношення порушення цивільних прав у договірних зобов'язаннях і правопорушень у договірних правовідносинах як цілого і його частини. Критерієм недоцільності їх ототожнення є специфіка правових заходів, застосовуваних внаслідок вчинення порушення суб'єктивних цивільних прав та правопорушень;

- доведення, що визначення фактичного обсягу права на захист у договірних зобов'язаннях не супроводжується певною сталою для усіх випадків порушення прав формулою, а залежить від низки об'єктивних чинників, серед яких: а) специфіка підданого неправомірному посягання суб'єктивного цивільного права; б) характер такого неправомірного посягання; в) негативні наслідки, заподіяні таким посяганням; г) специфіка об'єкту договірних правовідносин; г) правовий статус суб'єктів договірних правовідносин.

Повнота опублікування основних положень дисертації.

Теоретико-прикладні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи, що містять визначені елементи наукової новизни, повною мірою знайшли відображення у 13 наукових працях, а саме 1 одноосібній монографії, 4 статтях у наукових фахових виданнях, 1 статті в ієноземному виданні та 7 публікаціях за матеріалами конференцій.

Теоретична та практична значущість отриманих результатів дослідження.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає у формуванні нових теоретичних положень щодо захисту суб'єктивних цивільних прав у договірних зобов'язаннях та виробленні на цій основі наукових висновків, спрямованих на розвиток доктрини цивільного права і удосконалення механізму правового регулювання договірних відносин.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані у: нормотворчій діяльності – при удосконаленні механізму захисту прав учасників договірних відносин; науково-дослідній сфері – як методологічне підґрунтя для подальших науково-теоретичних досліджень способів та форм захисту суб'єктивних цивільних прав у договірних зобов'язаннях; правозастосовчій діяльності судових та інших юрисдикційних органів при вирішенні спорів, пов'язаних із реалізацією права на захист суб'єктивних цивільних прав у договірних зобов'язаннях; освітньому процесі при викладанні дисципліни «Цивільне право України», спецкурсу «Договірне право», а також при підготовці підручників, навчальних посібників і методичних рекомендацій.

Дотримання академічної доброчесності.

В науковій роботі та публікаціях фактів порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації) не виявлено. В роботі містяться посилання на праці інших науковців шляхом цитування у відповідності до законодавства України про авторське право та суміжні права.

Оцінка структури дисертації, мови та стилю викладення матеріалу.

Аналіз змісту та структури дисертаційної роботи, викладених в ній теоретичних положень, науково-методичних і прикладних розробок, дозволяють оцінити її позитивно. Вона за своїм змістом повністю відповідає меті та поставленим завданням дослідження. Робота викладена у логічній послідовності, літературною українською мовою, оформлена у відповідності

з вимогами. Результати дослідження належним чином висвітлені у наукових статтях, одноосібній монографії, а також матеріалах конференцій.

Дискусійні положення та зауваження.

Аналіз тексту дисертації дає підстави в цілому надати позитивну оцінку, враховуючи аналіз і належне обґрунтування висновків, проте як і будь-яка дисертація, дана робота не позбавлена поодиноких недоліків, які вказуються нижче.

1. Дисертант у своєму дослідженні багато уваги приділяє поняттю «превентивного захисту», проте нами не виявлено позиції автора стосовно необхідності розробки і заходів протидії зловживанню процесуальними заходами превентивного захисту та заходів захисту прав та інтересів власника від неправомірних обмежень такими заходами. Також слід було б згадати про таку особливість превентивного захисту як часові обмеження – йдеться про те, що можливість реалізації права на превентивний захист обмежена часом існування реальної загрози порушення цивільних прав. Право на превентивний захист припиняється у разі припинення загрози порушення цивільного права або порушення цього права.

2. Аналізуючи альтернативний неюрисдикційний захист цивільних прав у договірних зобов'язаннях, автор значну увагу приділив питанню медіації. Були наведені приклади із іноземного досвіду правового регулювання цього способу врегулювання спорів, зокрема, Великобританії, Італії, Німеччини та Швейцарії. Попри схвальну оцінку глибини дослідження стосовно медіації, вважаємо, що вартим уваги було б також питання медіаційного застереження в договірних відносинах, адже останнє здійснює прямий вплив на захист порушених, оспорюваних або невизнаних прав.

3. У п. 9 новизни автор пропонує розуміння механізму захисту суб'єктивних цивільних прав у договірних зобов'язаннях як «структурованої системи послідовних дій уповноважених суб'єктів із протидії неправомірному посягання на суб'єктивне право учасника договірних правовідношення, яка характеризується динамічністю і нормативною впорядкованістю, та передбачає вибір і застосування ефективних форм, способів і засобів захисту, адекватних характеру неправомірного посягання на суб'єктивне договірне право...». І якщо стосовно форм, способів і засобів захисту дисертант доволі ґрунтовно висвітлив у роботі їх суть, то, на жаль, питання «адекватності» характеру неправомірного посягання не знайшло достатнього відображення. Під час прилюдного захисту дисертант міг би деталізувати свою позицію стосовно поняття «адекватності» і можливо її ознак чи критеріїв.

4. Значну увагу приділивши питанню захисту цивільних прав нотаріусом, не до кінця зрозуміла позиція автора стосовно розмежування понять «нотаріальна охорона» та «нотаріальний захист»: чи дисертант захист за класичним розмежуванням вважає частиною охорони, чи можливо ототожнює вказані поняття.

Водночас, викладені зауваження переважно мають дискусійний характер і тому суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи. Вони

викликані інтересом до цього дослідження, новизною та актуальністю питань, що розкриваються автором.

Проте, незважаючи на дискусійні моменти, відзначимо, що вони не мають істотного впливу на отримані результати дослідження та не зменшують його прикладного значення. Тема дисертації є актуальною, а сама робота – завершеною науковою працею, виконаною особисто здобувачем на високому науковому рівні, в якій отримано нові, науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують завдання формуванні нових теоретичних положень щодо захисту суб'єктивних цивільних прав у договірних зобов'язаннях та виробленні на цій основі наукових висновків, спрямованих на розвиток доктрини цивільного права і удосконалення механізму правового регулювання договірних відносин.

Загальний висновок. Дисертаційна робота «Захист суб'єктивних цивільних прав у договірних зобов'язаннях», виконана Мартинюком Юрієм Володимировичем, є самостійною завершеною науково-дослідною працею, в якій отримано нові науково-обґрунтовані результати, що у сукупності вирішують важливе для науки конкретне завдання - формування нових теоретичних положень щодо захисту суб'єктивних цивільних прав у договірних зобов'язаннях та виробленні на цій основі наукових висновків, спрямованих на розвиток доктрини цивільного права і удосконалення механізму правового регулювання договірних відносин.

Опубліковані наукові праці повністю відображають зміст наукових положень, висновків та рекомендацій, обґрунтованих у дисертаційній роботі.

Виходячи із зазначеного, слід вказати, що дисертаційна робота за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем та практичною корисністю, достовірністю і обґрунтованістю висновків повністю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44), а її автор Мартинюк Юрій Володимирович заслуговує присудження йому ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право, за спеціальністю 081 Право.

Рецензент:

**доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри безпеки та
правоохоронної діяльності
Західноукраїнського
національного університету**

